

Friedrich Robert Faehlmann

MÜÜTILISED MUISTENDID

See e-raamat on skaneeritud ja toimetatud Tartu
Linnaraamatukogus

Raamatu aluseks on 1979. aasta "Eesti Raamatu" väljaanne

2012

Tartu Oskar Lutsu nimeline
Linnaraamatukogu

SISUKORD

LOOMINE.....	3
EMAJÕE SÜND.....	4
VANEMUISE LAUL.....	5
VANEMUISE KOSJASKÄIK.....	6
KOIT JA HÄMARIK.....	8
ENDLA JÄRV JA JUTA.....	10
VANEMUISE LAHKUMINE.....	11

LOOMINE

Vanaisa elas kõrges taevas; ta kojast säras ülev päike. Ta oli kangelased loonud, et kasutada nende nõu, nende oskust ja nende jõudu. Kõige vanem neist oli Vanemuine. Ta oli tema vanaks loonud, hallide juuste ning habemega ja talle vanaduse tarkuse andnud. Aga ta süda oli noor ja tal oli luulekunsti- ning lauluanne. Vanaisa kasutas tema tarka nõu, ja kui murepilv ta otsaesist varjas, mängis Vanemuine ta ees oma imepärasest kannelt ja laulis talle oma armsamaid laule. Teine oli Ilmarine, parimas meheas ja mehejõus, elutarkus otsaes ja mõtlik ilme silmavaates. Temale oli antud kunstianne. Kolmas oli Lämmeküne, reibas noormees, täis head tuju, alati rõõmus, igaks ülemeelikuseks valmis. Teised, nagu Vibuane — vägev vibukütt on vähem tähelepandavad. Kõik pidasid aga üksteist vennaks ja Vanaisa nimetas neid oma lasteks. Nende eluasemeks oli Kaleva ehk Kaljuve ehk Kaljuvald.

Seal astus siis Vanaisa kangelaste juurde ja ütles: „Olen oma tarkuses otsustanud maailma luua.“ Imestades vaatasid seepeale kangelased ta otsa ja vastasid: „Mis sina oma tarkuses oled otsustanud, ei või halb olla.“ Ja kui nad magasid, lõi ta maailma, ja kui nad ärkasid, hõõrusid nad silmi ja imestasid ta tööd. Vanaisa oli aga maailmaloomise tööst väsinud ja heitis puhkama. Siis võttis Ilmarine tüki oma kõige paremat terast ja tagus sellest võlvi, laotas telgiks üle maa ja kinnitas selle külge hõbedased tähed ja kuu; Vanaisa eeskojast võttis ta valguseandja ja pani selle imepärase seadme abil telgi külge, nii et see iseenesest üles tõuseb ja looja läheb. Täis rõõmu haaras Vanemuine kandle, alustas rõõmulaulu ja hüppas maa peale. Laululinnud käisid ta järel, ja kus ta tantsis jalga maapinda puudutas, täiskasid lilled, ja kus ta kivi peal istudes laulis, kasvasid puud, ja laululinnud istusid nende okstele ja laulsid koos temaga. Lämmeküne pillerkaaritas mööda metsi ning mägesid ja Vibuane proovis oma vibu. Vanaisa ärkas selle kära peale ja imestas, et maailm oli muutunud teisemaks kui tema ta loonud. Ja ta ütles kangelastele: „Nii on hästi, lapsed, mina olen maailma valmis teinud; teie asi on see ilusaks teha. Ja varsti asustan ma maailma kõiksugu loomadega ja loon siis inimesed, kes maailma peavad valitsema. Inimese tahan ma aga nõrga luua, et ta ei võiks kiidelda oma tugevusega, ja teie peate inimestega sõbrustama ja nendega segunema, et kasvaks sugu, kes kurjale nii kergesti alla ei jääks. Kurjust ei taha ega või ma hävitada, sest see on headuse mõõtja ja kihutaja.“

See sündis maailma ürgalguses.

EMAJÕE SÜND

Vanaisa oli loonud maailma ja selle üle laotanud sinise taevatelgi sätendavate tähtede ja särava päikesega. Maa peal kasvasid ja kosusid taimed, ja loomad tundsid oma elust rõõmu. Kuid loomad ei kuulanud Vanaisa kärke, vaid hakkasid üksteist taga kiusama ja vihkama. Siis kogus ta nad ükskord kõik kokku ja ütles neile nõnda: „Ma olen teid loonud, et igäüks oma elust rõõmu tunneks, teie aga hakkate üksteist vihkama ja kogunisti murdma. Ma näen, et teile on tarvis kuningat, kes teid valitseks ja ohjes hoiaks. Tema vastuvõtmiseks peate teie talle jõe kaevama, et ta selle kallastel võiks kõndida; jõgi aga kaevake hästi sügav ja lai, et kõik väikesed temas ruumi leiaksid, ja Emajõgi peab ta nimi olema. Aga mulda ärge pilduge sinna-tänna laiali, vaid kuhjake mäeks ja selle peale lasen ma siis ilusa metsa kasvada, ja siin peab teie kuningas elama. Ka nõgusid ja orge jätke mõnda kohta, et tal seal varju oleks tuule ja paha ilma ning päikese eest. Ma näen teid siin hulganisti koos; igäüks tunneb oma jõudu; nüüd kähku tööle!“

Siis lahkus ta nende juurest ja kõik asusid kohe tööle. Jänes ja rebane märkisid ära, kuhu vesi voolama peab: jänes hüppas ees, rebane jooksis järel ja ta lohisev saba näitas tulevase Emajõe suunda. Mutt kündis esimese vao, mäger töötas sügavas, hunt kaapis, karu kandis ja pääsuke ning muud linnud olid kõik tegevuses.

Kui jõesäng oli valmis, tuli Vanaisa tööd vaatama. Ta oli kõigega rahul. Ta kiidab iga töölist. „Mutt ja karu, teie töötasite vist kõige usinamini, sest olete üleni porised: — hea küll, see porine kuub jäägu teile aurüuna mälestuseks; sina hunt, oled koonu ja jalgadega tublisti töötanud, sinule peavad ka must koon ja mustad jalad jääma. Aga kus on vähk? Muidu on ta ikka agar mees ja tal on palju käsi; kas ta magab?“ Vähk oli just mudast välja roninud ja pahandas, et Vanaisa polnud teda märganud; ta hüüdis omas meelepahas: „Vanamees, kus su silmad on, et sa mind ei näinud? Nad on sul vist selja taga.“ — „Sina ninatark,“ oli vastus, „siitpeale peavad su omad silmad selja taga olema.“ Kui Vanaisa oli selle karistuse täide saatnud, näeb ta üht hilpharakat oksalt oksale lendamas, kes oma ilusat ülikonda laseb päikesepaistes läikida ja oma muretut laulukest vilistab. „Kehkenpüks vihmakass,“ hüüab ta temale, „kas sul pole midagi muud teha kui eputada?“ — „Vanamees,“ ütles see, „töö on must, ega mina või oma kuldkollast kuube rikkuda ja hõbekarva pükse mustaks teha, — mis sa ise selle kohta ütleksid?“ — „Sina riidenarr!“ hüüab Vanaisa pahuralt, „siitpeale olgu sul mustad püksid ja karistuseks ei pea sa oma janu kunagi jõest kustutama, vaid lehtedelt veepiisku jooma. Oma lustilist laulu pead sa ainult siis vilistama, kui teised loomad varjule poevad ja läheneva äikese ees hirmu tunnevad.“

Jõesäng oli nüüd valmis saanud. Vanaisa valas oma kuldkausist vee sinna sisse, elustas seda oma hingeõhuga ja määras tema jooksu suuna.

See oli Emajõe tekkimine ja seda juhtus ta kaevamisel.

VANEMUISE LAUL

Inimestel ja loomadel oli oma keel. Eks ole veel tänapäevalgi tarku inimesi, kes loomade keelt oskavad ja loomade jutuajamist kuulata võivad. Keel oli aga argipäeva tarvitusteks, elu vajadusteks. Nüüd kutsuti kõik loomad üldisele koosolekule, kus nad pidid ära õppima pidukeele, nimelt laulu, et rõõmutseada ja jumalaid kiita. Siis tulid kõik kokku, kel elu ja hing sees, meie Toomemäele, kus püha hiis kasvas. Seal tõusis õhus südanthaarav kohin ja laulujumal Vanemuine laskus maa peale alla. Ta seadis oma käharad juuksed korda, kohendas riideid, silus habet, kõhatas hääle puhtaks ja puudutas kandlekeeli. Siis mängis ta eesmängu ja laulis lõppeks kiidulaulu, mis haaras kõiki kuulajaid, teda ennast aga kõige rohkem. Vaikus valitses ümberringi ja igaüks kuulas tähelepanelikult laulu. Emajõgi peatas voolamise, tuul unustas rutu, mets, loomad ja linnud kuulasid tähelepanelikult ja ka kõversilm metshaldjas vahtis puude vahelt välja. Aga mitte kõik, kes seal olid, ei saanud kõigest aru. Hiiepuud pidasid jumala allatulemise kohina meeles, ja kui te hiies kõnnite ning seda pidulikku kohinat kuulete, siis teadke, et jumalus on teie ligi. Emajõgi pani ta riiete kahinat tähele ja iga kord, kui ta kevadel oma uue nooruse üle rõõmustab, mühab ta, nagu ta seal oli mühinat kuulnud. Tuulele olid kõige vingemad hääled meelde jäänud; mõnedele loomadele oli meeldinud kandlepulkade nagisemine, teistele jälle keelte kõlin. Laululinnud pidasid meeles eesmängu, eriti ööbik ja lõoke. Kõige pahem lugu oli kaladega: nemad pistsid pea silmadeni veest välja, unustasid aga kõrvad vette; nad nägid suu liikumist ja matkisid seda, jäid aga tummaks. Ainult inimene sai kõigest aru, seetõttu tungib tema laul südame sügavustesse ja üles jumalate eluasemeni. Ja vanake laulis taeva suuruselt ja maa toredusest, Emajõe kallaste ilust ja nende muistsest võlust, inimsoo õnnest ja õnnetusest. Ja ta oli nii haaratud oma laulust, et nuttis palavaid pisaraid, mis tungisid läbi ta kuue pealiskuue ja seitsme särgi. Ja siis lendas ta Vanaisa eluhoonetesse laulma ja mängima. Pühendatud kõrvadele on antud aeg-ajalt neid kaugeid kõlasid läbi suure kõrguse kuulda. Et inimesed laulu ei unustaks, saadab ta mõnikord oma käskjalad nüüdki veel maa peale. Ka ta ise tuleb ükskord tagasi, kui õnnesilm jälle neil nurmedel viibib.

VANEMUISE KOSJASKÄIK

Vist küll vähesed paigad maakera pinnal on aegade lennus läbi teinud nii suuri muutusi kui see maalapp, kus asub Tartu ja ta lähem ümbrus. Saja viiekümne aastane rahu on laotanud oma kaine igapäevasuse ja oma kiidetud „vaikuse“ üle linna ja nurmede. Tööd-toimetused lähevad oma kurba üksluist argipäeva käiku; laisalt saadab Emajõgi oma nukraid laineid Peipsi poole ja ta ehteta kaldad ei vaimusta rändajat.

Umbusklikult vangutab võõras pead, kui talle jutustatakse, et enne seda rahuaega meie linn oli uhke kindlus, mis vaenlase rünnakule sagedasti vastu pani, sagedasti aga alistus, et sõja häda ja viletsus kuritihti ning karedalt vaheldusid rahuaegse külluse ja ülemeelikusega, — et hiilguse ja võimu päevil majade read ulatusid kaugele üle praeguse linna piiride ja elanikud arvult mitmekordselt ületasid praeguse rahvastiku, et arvurikkad omad ja võõrad sõjaväed askeldasid seespool linnamüüride vahel ja väljas põldudel ning et mööda Emajõe sõitsid uhked sõja- ja kaubalaevastikud. Kahtlejale näitame ajaloo kindlaid tunnistusi, ja tahaks ta ikka veel kahelda, siis viime ta endise kindlusevalli kasinate riismete juurde ja näitame talle väljakaevatud sõjariistu kõigist aastasadadest ja surnuluid, mida iga labidas nähtavale toob.

Aga ka kõige usaldavam kuulaja vaataks meile umbusklikult otsa, kui jutustame talle, et enne sõdade ja hädade aegu siin elas heatahtlik rahvas idüllilises õnnes, et Emajõe kaldad särasid toredusest ja hiilgusest, et siin oli olnud inimeste õnnistuslik ürgasupaik ja et Vanemuine tihti tervitas uhkeid tammehiisi ja lillerikkaid luhtasid oma ülevate laulude ning võrratute kandlehelidega. Selle hiilguse ja selle toreduse tõenduseks on meil ainult harimata rahva igivanad muinaslood ja laulud. Ometi ei peaks me neid tõendusvahendeid hoopis hülutama, sest kuhu ajalugu oma selgesti kirjutatud tähtedega ei ulatu, seal astub laul ja muinaslugu oma õigustesse.

Ons vana Vanemuine neilt nurmedelt jäädavalt lahkunud? Ta oli Vanaisa poolt esimesena loodud, elatanud, hallide juuste ja valge habemega. Tarkus oli talle eriliselt omane ja sellest tarkusest juhitud valis ta kandlemängu ja laulu oma lemmiktegevuseks. Imepärane oli ta kannel ja haarav oli ta laul. Kes oleks võinud Vanemuiselega võistelda? Targu oli ta kõige mitmesugusemaid helisid oma kandlekeeltesse koondanud: kõue kaugelekestva kõmina kui ka lõokese rõõmsa lõõrituse, mere kohina ja tuule vingumise kui ka vagura tuvi kudrutamise, hundi õudse ulumise ja haavatud vaenlase soigumise kui ka ööbiku sulavad helid. Ja kui ta sõrmedega kandlekeeli puudutas ja lauluhäält tõstis, siis unustas õde valu venna surma pärast ja juga peatas kukkumise.

Kui aga hakkas algamaie,
Algamaie, laulemaie,
Unustas õde hellake

Kauni venna surma vaeva,
Kosk jäi kukkudes kuulama.

Ja kui inimsugu oli loodud, ütles Vanaisa oma lastele: „Elage maapealsete tütardega, et tugev inimsugu kasvaks.“ Ja pika kõhklemise järel läks ka vana Vanemuine kosjateele. Armsasti laskis ta oma kannelt kõlada ja laulis südanthaarava laulu ühe uhke maja ees ja kolm ilusat neidu astusid välja ja rõõmustasid helide üle. Vanamehel oli raske valida. Kõige vanemat, mõtles ta, häirivad mu hallid käharad ja mu valge habe kõige vähem. Ta laulis temale oma kõige ilusamaid laule ja neiu naeris ning nuttis rõõmu pärast. Kui ta aga hakkas rääkima armastusest, pööras neiu talle nipsakalt selja. Vanamees katsus õnne teise juures. Sellele meeldis mäng ja laul, aga kui vanamees temaga üle aasa tantsis ja ta kätt surus, ütles neiu noomivalt: „Sinu kannel kõlab ilusasti ja sinu laulud on meeldivad, aga vanad jalad ei kõlba enam tantsimiseks ega hall habe suudlemiseks.“ Siis jäi talle üle ainult veel kolmas. See oli kõigest hellatundelisem ja Vanemuine laulis talle oma ilusamaid laule armastuse rõõmust ja armastuse õnnest. Kui ta aga igatsevalt neiu pisarniskeisse silmadesse vaatas, kargas see rutuga minema ja hüüdis talle: „Vanamees, ära patusta nooruse vastu, mul on juba noor ja sihvakas peiu olemas, ära sega meie armastust!“

Noruspäi läks Vanemuine omateed ja peitis end metsapadrikusse, ükski oma südamevaluga. Tema rõõmsameelne vend Lämmeküne otsis ta siit üles, aga kõik tema muidu kaasakiskuvad naljatused ei suutnud salapiina peletada ega vanameest isegi ta muremõtteist äratada. Ta valas räägumunasuuruseid pisaraid ja kannel rippus tummalt ta lõdval käsivarrel. Viimaks mitme päeva pärast tõusis ta üles ja Endla järve kallastel andis kõige kurvemates lauludes voli oma südamevalule. „Oh vanadus, vanadus,“ laulis ta, „noorust ei asenda ükski tarkus!“ Ja kui ta siin lauldes ümber hulgub, leiab ta rohust äsjasündinud lapsukese, kes talle meelitades käed vastu sirutab. Igalt poolt ümberkaudu otsib ja hüüab ta ema, aga kui ta kedagi ei leia, võtab ta kauni lapsukese käsivarrele, astub Vanaisa ette ja palub teda: „Isa, kingi see laps minule!“

Vanaisa täitis ta palve ja silmitses armulikult väiksekest. Siitpeale särasid lapse silmad nagu tähed ning ta juuksed läikisid kui puhas kuld. Ta kasvas nägusaks neiuks ja Vanemuine õpetas talle meelikütkestavat kõnekunsti. Lell Ilmarine kinkis talle hõbetaadist kunstikalt valmistatud imeliniku, mille läbi vaadates nähti Juta lugusid elavaks saavat, just nagu sünniks kõik päris tõesti, mis ta jutustas. Ta elab veel praegugi Endla järve ääres ja kes poleks teda siin näinud või kuulnud, kui ta saabu vaid ja lahku vaid rändlindude parvi silmitseb ja kõigile nende asukoha kätte juhatab või kui ta järve kaldail kõndides oma armsamat leinab!

KOIT JA HÄMARIK

Lühike rõõmuaeg, laulu- ja lillerikas lühimate ööde aeg teeb heaks meie põhjamaa elanike karmi talve pikad kannatused. Sellel põhjamaa looduse piduajal, kus koit ja hämarik teineteisele kätt ulatavad, jutustas üks rauk enda ümber kogunenud lastelastele Koidu ja Hämariku armuloo, — ja mina jutustan siin edasi, mis ma kuulsin.

Kas sa tunnend valguseandjat Vanaisa kojas? Praegu just on ta puhkama läinud ja seal, kus ta kustub, hiilgab veel ta kuma taeval, ja juba nihkub valguseriba edasi idasse, kus ta kohe jälle täies säras kogu loodust peab tervitama. Kas sa tunnend kätt, kes päikese vastu võtab ja puhkama viib, kui ta oma käigu on lõpetanud? Kas sa tunnend kätt, kes kustunu jälle põlema süütab ja ta uut käiku taeval alustama paneb? Vanaisal oli kaks ustavat teenrit sellest soost, kellele igavene noorus oli antud, ja kui valguseandja oli esimesel õhtul oma käigu lõpetanud, ütles ta Hämarikule: „Sinu hooleks, tütreke, usaldan ma loojuva päikese. Kustuta tema ja peida tuli ära, et kahju ei sünniks.“ Ja kui teisel hommikul päike jälle pidi oma uut käiku alustama, ütles ta Koidule: „Sinu ametiks, pojuke, olgu valguseandja süüdata ja uue käigu vastu valmistada.“ Ustavalt täitsid mõlemad oma kohuseid ja ühelgi päeval ei puudunud valguseandja taevavõlvil, ja kui ta talvel taevaserval liigub, kustub ta õhtul varemini ja alustab hommikul hiljemini oma käiku; ja kui ta kevadel lilled ja laulu äratab ning suvel viljad oma palavate kiirtega valmima paneb, siis on talle ainult lühike puhkeaeg antud ja Hämarik annab kustuja otsekohe Koidu kätte, kes ta sedamaid uuele elule süütab.

See ilus aeg oli nüüd saabunud, kus lilled õitsevad ja lõhnavad, ja kus linnud ning inimesed täitsid lauludega ruumi Ilmarise võlvi all, — siis vaatasid mõlemad teineteisele liiga sügavasti sõstrakarva silmadesse, ja kui kustuv päike läks Hämariku käest Koidu kätte, suruti vastastikku kätt ja ka mõlemate huuled puutusid kokku.

Aga üks silm, mis kunagi ei sulgu, oli märganud, mis vaikse südaöö salajas sündis, ja teisel päeval kutsus Vanaisa mõlemad enda ette ning ütles: „Ma olen teie ametikohuste täitmisega rahul ja soovin, et teie täiesti õnnelikuks saaksite. Seepärast kuuluge teineteisele ja pidage siitpeale oma ametit nagu mees ja naine.“

Ja mõlemad vastasid ühest suust: „Vanaisa, ära riku meie rõõmu. Lase meid igavesti mõrsjaks ja peiuks jääda, sest peiu- ja mõrsjapõlves oleme leidnud oma õnne, kus armastus on alati noor ja uus.“

Ja Vanaisa täitis nende palve ja õnnistas nende otsust. Ainult üks kord aastas nelja nädala kestel saavad mõlemad südaöö ajal kokku, ja kui Hämarik paneb kustuva päikese armsama kätte, järgneb sellele käepigistus ja suudlus, ja Hämariku põsk punetab ja peegeldub roospunasena taevalt, kuni Koit jälle süütab valguseandja ja kollakas kuma taeval kuulutab uuesti tõusvat päikest.

Vanaisa ehib ikka veel nende kokkusaamise piduks nurmed kõige kaunimate lilledega ja ööbikud hüüavad naljatades liiga kaua Koidu rinnal viibivale Hämarikule: „Laisk tüdruk, laisk tüdruk! Öö pikk!“

ENDLA JÄRV JA JUTA

Kes on sõitnud väikest postmaanteed mööda Tallinna poole, selle pilku, kui ta silmad üles tõstis, on kohe Kärde mõisa taga rõõmustanud üllatav vaade. Tee käib üle järsu mäeseljaku ja vasakul levib sügav org, mida kaugel piiravad tumedad okaspuumetsad ja laugjad kõrgustikud. Org on soine, kaetud väikeste saaretaoliste kasetukkadega. Ühesuguselt huvitav on vaade nii päikesepaistel kui pilvise ilmaga; kes on hommikul vaimustuses alla orgu vaadanud, ei näe seda mitte vähema vaimustusega keskpäeval või õhtul, ja ilusal juuniööl pole vaja mõttekujutust — lihase silmaga võib näha murueide tütreid nõiduslikul veepinnal udus tantsimas. Oru peamiseks ehteks on nimelt kristallselge veega üsna suur järv, mis rändajale igas valguses vastu naeratab kui haljas hõbe. Aga kui tahetakse orgu ja järve lähemalt vaadata, siis on vaeva palju ja kasu vähe. Läbipääsmatu raba takistab uudishimuliku samme ja kõrge kõrkjastik ligipääsmatuil kallastel varjab vaadet hõbedasele järvele. Mäeseljakult on vist vanad eestlased sagedasti võlutult vaadanud alla orgu ja vaatepilt pidi tollal olema veelgi meeldivam; sest sakslane, kes ainult kasu taga ajab, on metsad hõrendanud ja eestlase adra ette rakendanud, et kuldsest külvist kuldset saaki lõigata. Selle järve ääres elas eestlaste muinasloo järgi Vanemuise kaunis tütar, kuldkäharate ja nõidusliku linikuga Juta. Temale oli järv pühendatud ja tema kaitse all seisis oru ning järve elanikud, suur hulk linde ja kalu. Mäeseljakul kuulatasid inimesed orust kostvat imeilusat häält, Juta laulu ja armukaebusi. Ta oli lauluvanakese tütar, ta oli kehastatud luule. Ta armsam, Ilmarise poeg Endel, oli surnud — surelikud olid kõik heerosed ehk olendid jumala ja inimese vahepeal, kuid nende elu oli piiratud kestusega, mille ainult Vanaisa määras. Ta valas kibedaid pisaraid oma armsama pärast, kuni Ilmarine tegi talle kuldse liniku. Kui ta selle liniku enda üle heitis, nägi ta õnnelikku minevikku ja elas seda ikka uuesti ja uuesti läbi imehellas pettekujutluses. Ka surelikkudele inimestele laenas ta aeg-ajalt oma linikut ja sellest tulebki, et laulus ja jutus minevik jälle meile vaimusilmade ette astub.

VANEMUISE LAHKUMINE

Kevadpiduks, kõige pikema päeva piduks oli külalisi maa kõigist osadest kokku tulnud Emajõe kaldale Tartu õnnelikele nurmedele. Ja paljud olid saabunud, sest et kange Kalevipoeg pidi sel aastal mängudest ja võitlustest osa võtma. Ka tulid laevad hõisates Peipsilt ja neid tervitati rõõmurõketega. Mõnigi jõudis julge hüppega kuivale maale, mõnigi aga kukkus huupi hüpates esiti Emajõe märgade käte vahele, kes teda pärast üürikest sülelust ootavale kaldale heitis. Mõnigi uhke noormees hüppas küll maale, mitte aga kange Kalevipoeg — tema oli narriva sarviku ahvatlusel maad mööda uitama läinud.

Pidu oli vara hommikul alanud, seal mägede taga, kus pühad tammed avarat väljakut piirasid. Paljud võitjad olid juba pärgadega ehitud, paljud võidetud aga häbiga pealtvaatajate hulka kadunud. Piduvanem oli jälle vaikust nõudnud. Nüüd astus lagedale üks kortsus põskede ja vabiseva lõuaga vanatüdruk, üht jalga karguga toetades. Kähiseva häälega alustas ta laulu. Ta laulis oma nooreea võludest, oleviku muredest ja mineviku parematest päevadest, kosilaste suurest hulgast ja sellest, kuidas ta nad minema saatnud, ja lõpetas:

Soilt tuli Sulevipoega,
 Kaugelt Kalevipoega;
 Suud pakkus Sulevipoega,
 Kätt pakkus Kalevipoega —
 Suisa lõin Sulevipoega,
 Kiuste lõin Kalevipoega,
 Ise Aki neitsikene.

Kui ta oli lõpetanud, tõusis taltsutamatu naer, mis mürisedes sinna-tänna voolas üle kogu lagendiku, kajades tagasi tammikust nagu murduvad lained kitsas lahesopis, — ja mõnitades korrati laulu viimaseid sõnu. Naeruhog ei tahtnud lõppeda ja piduvanem astus viimaks vaikust nõudes ette. Läheb vaiksemaks ja kõrgelt järjelt mängib auväärne rauk kandlel eesmängu ja lähedalseisjad on vaimustatud helide võlust. Aga väljaku tagantpoolt kostev hää l kordab jällegi sortsineiu viimaseid sõnu ning uuesti tõuseb maruline naerulagin, mis pidurahva hulgas mürinal edasi-tagasi veereb. Rahu nõudis piduvanem ja vaikust nõudsid need, kes olid imeilusaid helisid kuulnud, ja lõppeks jäi vaiksemaks. Ja rauk hakkas kandle saatel laulma südanthaaravat laulu ja ilujoovastuses kuulasid seda lähedalseisjad. Aga jälle kostsid sortsineiu viimased sõnad tihedast rahvahulgast ja jälle puhkes naer ning voogas ikka uuesti läbi piduliste ridade. Siis vihastab rauk oma järjel, vaatab kurjustades alla koosolijate peale ning äkilise viha võimuses käristavad sõrmed kandlekeeled ühe ropsuga katki. Milline müra ja kära ja vilistamine ja sisistamine ja kiljumine ja ulumine tõuseb siis — ja üüri-kese ajaga on kõik jälle möödas! Kogu

pidurahvas oli üllatusest ja hirmust hääletult vait. Kes on hallipäine laulik? Vist Vanemuine ise — kuhu ta läks? kostab küll igast küljest — kuid laulik oli kadunud; ja ükski pole teda kunagi enam näinud!